

ACC. N:R M. 15844:1-6.

Landskap: Småland Upptecknare: Märy Linder, Ljungby
Härad: Lunnerbo Berättare: Karl Axel Linder
Socken: Berga Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: 1934 Född år 1864 i Berga

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Julseder. s. 1-6.

Skriv endast på denna sida.

Gamla jul seder i min hemtrakt.

Småland

Vi kunna nu förflytta oss till en bondgård i Småland för en sjuttio år sedan, och se hur man firade julen i gamla tider. Julförberedelserna fingo börja mycket tidigt, ty så snart krösteningen var över, ställdes färdemälden till kvarnen. Det var svårt på den tiden att få malat. Lomliga församlingar t. ex. en sådan som Bolmsö, hade en ke mil att färdas, och det tog minst tre dagar att färdas fram och tillbaka. Bönderna hade endast skutar och var att köra med, och det gick ju så sakta. Många gånger fingo bönderna vänta i kvarnen ett dygn och däröver. Kvarnkammarna voro överfyllda av folk. För att fördriva tiden spelades det kort nästan dygnet om, och även gamla historier berättades.

Kronobergs Län
Lunnerbo Herad
Perga socken

Såsom sed var, skulle man först slakta den så kallade »julgrisen» och utav den tillaga allehanda läckra julaker, ty sovel ville man ha vid jul hur fattigt det än kunde vara. Då julslakten var överstodad börjades julbaket och julbrygden, som varade i flera dagar. Utom det vanliga brödet skulle till varje person, stora såväl som små, bakas så kallade julbrögar, bestående av flera sorters bröd. Då julbaket för gårdens behov var över, bakades å herrgårdarna och på de större bondgårdarna ett särskilt bak till soldaten och de fattiga. Många av de fattiga voro ute för att bedja om en julake, som på den tiden aldrig nekades. Så kom julbrygden. Först bryggdes det s. k. julölet, vilket var starkt och närande, därefter juldrickat som

var något svagare än juldölet. Men det var
bra mycket bättre än vårt nuvarande juldricks.
Någon kontroll fanns ju inte på den tiden,
utän folk fingo använda hur stark brygd de ville.
Husmoderns arbete var krävande och ansträngande,
allt i matväg skulle tillagas i hemmet av henne.
Delikatesser voro okända på den tiden. Huvudrätter-
na under jultiden bestodo av flera sorters korv
och sylta samt framför allt lutfisk och risgrynsgröt.
Då de yttre förberedelserna voro gjorda, börjades
det inre arbetet med skurning och fejsning i
varanda vrid. I taket uypfästes en duk, och i
varje horn av denna placerades ett äpple. Att
fästa uyp i duken i taket kallades att »gimna
uyp gulen». På väggarna uypsattes bonader,
och på matbordet placerades "juläppelkrådet",
som bestod av ett krästativ med uypåstännde

pinningar, varpå äpplen uppsattes. Julafton skulle
allt arbete vara slut kl 12 och julrenvoeringen
började på gården. En badstu eller basta upp-
värmades, och allt folket tog sig ett bad. Några
duschapparater funnos inte på den tiden, men
en ganska vanlig sed var att springa ut ur bastan
och rulla sig i snön. Sedan man badat tog man
helgdagskläderna på sig och samlades i storfugan.
Då husfadern högt hade läst julevangeliet och
bordsbönen, samlades alla kring det rikt dukade
julförbordet. En stor gryta sattes mitt på bordet,
i vilken allt "julsorlet" hade kokats. Alla
skulle så doppa i grytan. Julafton skulle
man gå tidigt till sängs, emedan julottan
på den tiden började redan klackan fem. Vid
färden till kyrkan använde man stora fjär-
bloss till att lysa sig med. Vid framkomsten

Lili kyrkan hade man dessa i en stor hög
någonstans i närheten av densamma. Kyrkan
var upplyst av talgljus, vilka hade ovanligt
lätt för att ryka. Många av befolkningen hade
ljussakar med sig att snoopa av ljusen med.
En stark talglukt förnåms från de många
ljusen. Då julmässan var över, skyndade folk
sig hem, ty det var sed att man skulle kaptöia.
Den, som kom först hem, trodde sig först få
grödan inbärgad. Okynne fanns då såväl som
nu, det kunde trända, att en del pojkar från
kopplade skaklarna från städ donen och gjorde
dem på olika ställen, även i brunnarna.
Hemfärden blev på så vis mycket försenad, ty
det tog tid innan alla fått reda på sina
skaklar. Juldagen höllo alla sig hemma,

M. 15844:6.

6.
FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

ingen fick begiva sig bort från gården. Jul-
kalasen började redan fredsdag jul, och
varade ända till Tjingsdags Knut, då unq-
domarna quigo från gård till gård och som
det kallades »körde ut juleu».

Meddelat av Karl-Axel Luider född 1864
i Parga socken.

Ljunghy, Ljunghy socken den 26 dec 1934
Mary Luider.